

# Zakres Przewodnika

Autor: Halina Karaś

Zakres informacji i zasięg terytorialny badań przedstawionych w przewodniku &bdquo;Gwary polskie. Przewodnik multimedialny&rdquo; obejmuje materiał językowy z kilkudziesięciu wsi położonych w obrębie 4 obszarów dialektalnych Polski.

Są to następujące regiony Polski reprezentujące 4 podstawowe dialekty:

- Dialekt mazowiecki: Mazowsze bliższe, Mazowsze dalsze, Kurpie, Łowickie, Podlasie, Suwalszczyzna, Mazury, Warmia, Ostródzkie, Lubawskie;
- Dialekt wielkopolski: Wielkopolska zachodnia, wschodnia, południowa, środkowa, północna, Kujawy, Krajna, Kociewie, Bory Tucholskie, Kujawy, ziemia chełmińsko-dobrzyńska;
- Dialekt małopolski: Pogranicze Mazowsza (Radomskie), Łęczyckie i Sieradzkie, Kieleckie (Małopolska środkowa I), Lasowiaci (Małopolska środkowa II), Krakowiaci wschodni (Małopolska środkowa III), Lubelszczyzna zachodnia (Pogranicze wschodnie starsze), Lubelszczyzna wschodnia (Pogranicze wschodnie młodsze I), Przemyskie (Pogranicze wschodnie młodsze II), Podhale, Spisz, Orawa, Żywiecczyzna, ziemia biecka (Pogórze wschodnie), Sądecczyzna (Pogórze środkowe);
- Dialekt śląski; Górny Śląsk, Śląsk Opolski, Śląsk Cieszyński.

W przewodniku nie uwzględniono Kaszub, gdyż kaszubszczyzna traktowana jest obecnie jako odrębny język. Prawnie ma status języka regionalnego (Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r.). Ze względu na otwarty charakter przewodnika tematyka kaszubska może zostać uzupełniona w przyszłości.

Jeśli chodzi o tzw. nowe dialekty mieszane na północnych i zachodnich ziemiach Polski, to ograniczyliśmy się do opisu sytuacji językowej na tych obszarach i przemian języka, jakie się tam dokonują. Wiadomo bowiem, że są to tereny bardzo mieszane pod względem ludnościowym (ludność z dawnych Kresów wschodnich, z Polski centralnej, Małopolski itp.).

Współczesna sytuacja gwar ludowych i tradycyjnej kultury ludowej sprawia, że badania nie są łatwe. Przemiany w społecznościach wiejskich są ogromne i dotyczą wszystkich dziedzin. W przewodniku chodzi nam o pokazanie przede wszystkim najstarszego stanu gwary, a zatem w dużej mierze o przedstawienie stanu już historycznego, odchodzącego powoli w przeszłość, wraz z tradycyjną kulturą ludową, nie tylko materialną, lecz także i duchową.

W każdej miejscowości oprócz nagrań żywej mowy staraliśmy się wykonać zdjęcia informatorów (jeśli wyrazili zgodę), zdjęcia ogólne wsi, ciekawszych &ndash; pod względem geograficznym czy kulturowym &ndash; miejsc i obiektów (np. stare kościołki drewniane, kuźnie, warsztaty tkackie i garncarskie), a także fotografie innych realiów wiejskich, np. jeśli są jakieś dawne przedmioty użytku codziennego, dawne chaty czy sprzęty domowe, stroje. Zrealizowaliśmy również &ndash; tam, gdzie było to możliwe &ndash; krótkie filmy prezentujące obrzędy (np. wesele na wsi kieleckiej) czy pieśni wykonywane przez zespoły regionalne.